

УДК 172:351(477)

DOI: 10.35432/tisb292023289742

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Пташнік Тетяна Василівна

здобувач

Інститут публічної служби та управління

Національний університет «Одеська політехніка»,

головний спеціаліст сектору організаційної роботи
апарату Білгород-Дністровської районної державної
адміністрації

<https://orcid.org/0009-0006-4754-6192>

Етична культура особистості – це один із головних внутрішніх чинників, який може забезпечити якість діяльності публічних службовців.

Етика як філософська дисципліна, що вивчає явища моралі і моральності, має бути інтегрована в повсякденне управління державною установою та її керівники повинні бути зобов'язані сприяти її активному формуванню та поширенню серед співробітників колективу, який вони очолюють.

Розвиток етики публічної служби – це важливий механізм розвитку всієї системи публічної служби.

Розглянемо процес розвитку етики публічної служби в реаліях сьогодення.

Відповідно до ст. 25 Модельного Кодексу поведінки державних службовців, затвердженого Рекомендаціями №R (2000) 10 Комітету Міністрів Ради Європи, «державний службовець, який здійснює контроль або керівництво іншими державними службовцями повинен робити це відповідно до політики та завдань державного органу, для якого він чи вона працює. Він чи вона повинен відповідати за дії та помилки його чи її працівників, які не відповідають цій політиці або завданням, якщо він чи вона не вжив відповідних кроків, які вимагаються від особи на його чи її посаді, щоб запобігти таким діям чи помилкам» [8].

Основні етичні вимоги політики потребують безпосередньої реалізації в діяльності та поведінці державних службовців, проявляються у чеснотах поваги, патріотизму, неупередженості, толерантного ставлення до соціально-групового розмаїття держави.

Принципи сучасної державної служби визначаються Конституцією України [1], Законом України «Про державну службу» [5], Загальними правилами етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затвердженими Наказом Національного агентства України з питань державної служби [6], іншими законодавчими та нормативно-правовими актами. Вони втілюються державними службовцями шляхом їх практичного застосування.

Основні принципи державної служби нашої країни проголошуються у статті 4 Закону України «Про державну службу». До них належать: верховенство права, законності, професіоналізму, патріотизму, добросовісності, ефективності, забезпечення рівного доступу до державної служби, політичної неупередженості, прозорості та стабільності [5].

Морально-етичні вимоги до поведінки публічних службовців задекларовані у Правилах етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. У цьому нормативно-правовому акті чітко визначено зазначені вимоги:

- бути стриманими у разі критики чи образ з боку громадян, дотримуватись норм ввічливого спілкування під час виконання посадових обов'язків;
- утримуватися від поширення інформації, що може завдати шкоди репутації

державних органів та органів місцевого самоврядування, в т. ч. у позаробочий час;

– не допускати впливу приватних, сімейних, суспільних або інших стосунків чи інтересів на його/їх поведінку та прийняття рішень під час виконання своїх посадових обов'язків;

– не допускати виникнення конфліктів з громадянами, керівниками, колегами та підлеглими [6].

Відповідно до ст. 4 Модельного Кодексу поведінки державних службовців, затвердженого Рекомендаціями №R (2000) 10 Комітету Міністрів Ради Європи, публічний службовець має виконувати свої обов'язки відповідно до закону і з тими законними інструкціями й етичними стандартами, що стосуються його/її функції. Публічний службовець має діяти в політичній нейтральній манері і не має намагатися перешкоджати законній політиці, рішенням чи діям публічної влади [8]. Перебуваючи на службі, державні службовці підпадають під спеціальний етичний правовий режим, який відрізняється від загальних норм права для пересічних громадян.

До професійно-кваліфікаційних характеристик публічних службовців належать: принциповість, рішучість і вимогливість у дотриманні чинного законодавства щодо вирішення питань розбудови незалежної батьківщини; ініціативність, особиста ввічливість, тактовність і витримка.

Професійна поведінка публічних службовців має ґрунтуватися на прагненні найбільшого блага для суспільства та відповідати моральним цінностям, що прийняті у суспільстві як норма.

Отже, моральні якості публічного службовця, дотримання ним норм професійної етики, його репутація є одними із провідних елементів його професійної придатності. Прийняття на роботу, кар'єрне просування публічного службовця залежать від рівня реалізації професійно-етичних вимог. Прослідковується чіткий взаємозв'язок між рівнем професійної компетентності публічного службовця і його морально-етичними якостями: визначення рівня компетентності публічного службовця встановлюється шляхом перевірки дотримання професійного етичного кодексу, оцінки особистих моральних чеснот (справедливості, відповідальності, працелюбності, доброзичливості, чесності, толерантності, тактовності тощо), і навпаки – відсутність певних моральних якостей, порушення професійно-етичних стандартів свідчить про непрофесійність та непридатність публічного службовця управлінської діяльності.

Американський вчений, економіст, публіцист і один із найвпливовіших теоретиків менеджменту ХХ ст. П. Друкер наголошував, що професійна етика – це етика відповідальності. [3, с. 18-19], яка полягає у дотриманні специфічних професійних норм, що регулюють поведінку суб'єкта управлінської діяльності, які, як правило, і є нормами професійної етики.

Важливою складовою дотримання етичних стандартів публічними службовцями у повсякденній управлінській діяльності є забезпечення керівниками державних органів, органів місцевого самоврядування чи їх структурних підрозділів комфортної психологічної атмосфери в трудовому колективі та не допускати випадків мобінгу (цькування), що зафіксовано у Загальних правилах етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: «Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування повинні протидіяти мобінгу (цькуванню), вживати заходи, спрямовані на запобігання та припинення мобінгу (цькування), а також заходи щодо відновлення порушених внаслідок мобінгу (цькування) прав» [6].

Таким чином, публічна служба є дзеркалом сучасної влади, а тому в уяві людей публічний службовець – це не просто спеціаліст, це – людина, яка виступає від імені та в інтересах держави. Поведінка публічного службовця, незалежно від того, до якого виду публічної служби належить посада, яку він обіймає, його ставлення до справи, громадян, мова тощо формують не лише його власний авторитет, а й авторитет тієї служби, яку він уособлює, та держави в цілому [4, с.21]. А отже, можемо констатувати, що неможливо відокремити авторитет публічного службовця від авторитету органу державної влади або

місцевого самоврядування. Тому одним із важливих обов'язків публічного службовця – дбати про їх авторитет в цілому, не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби. Цей аспект задекларовано у пункті 8 частини другої Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: «Державні службовці мають дбати про авторитет державної служби, а також про позитивну репутацію державних органів, що включає дотримання правил етикету, належного зовнішнього вигляду, забезпечення високої якості роботи, встановленого внутрішнього службового розпорядку» [6].

За своїм змістом дії, що шкодять авторитету державної служби є однією з форм прояву порушення правил етичної поведінки державних службовців. З об'єктивної сторони аналізований дисциплінарний проступок може полягати у:

- недотриманні правил етикету;
- неналежному зовнішньому вигляді;
- незабезпеченні високої якості роботи;
- інших діях, що шкодять авторитету державної служби [4, с. 10].

Варто звернути увагу, що аналізований дисциплінарний проступок може бути вчинено лише шляхом дії. За певних обставин дії, що шкодять авторитету державної служби, можуть утворювати склад того чи іншого злочину, за які встановлена кримінальна відповідальність (ст. 338–360 ККУ). У такому випадку особа підлягає як дисциплінарній, так і кримінальній відповідальності [2, с. 503-504]. Отже, перед професійною етикою державного службовця постає досить складне та вагоме завдання – узгодження професійних та особистих моральних вимог, принципів, цінностей та інтересів.

Список літератури

1. Конституція України: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/annot/254к/96-вр>
2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу» / Ред. кол.: К.О. Ващенко, І.Б. Коліушко, В.П. Тимошук, В.А. Дерезь (відп. ред.). К.: ФОП Москаленко О.М., 2017. 796 с
3. Норми та стандарти поведінки державних службовців. Методичні матеріали: Харківська обласна державна адміністрація. 2020. 41 с.
4. Панцир С.І. Нова державна служба: можливості для молодих фахівців. Центр соціального партнерства та лобіювання НаУКМА, 2018, 30 с.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19/page4>
6. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства України з питань державної служби 05 липня 2016 року № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>
7. Регіональне управління: навч. посіб. / М. М. Іжа, Л. Л. Приходченко, С. Є. Саханенко та ін.; за заг. ред. Л. Л. Приходченко. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2020. 652 с.
8. Рекомендація РЄ № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року. URL: http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/printable_article.jsessionid